

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕКИ В ЕКСТРЕМАЛЬНОМУ ТУРИЗМІ НА УКРАЇНІ

Виживання людини в екстремальних умовах залежить від багатьох чинників: фізичного і психологічного стану, запасів їжі і води, ефективності спорядження тощо.

На життєдіяльність людини великий вплив справляють не лише її воля, рішучість, зібраність, витривалість, але і знання природи. Люди гинуть від спеки і спраги, не підозрюючи, що в трьох кроках знаходиться рятівне джерело води; замерзають у тундрі, не зумівши побудувати укриття зі снігу; гинуть з голоду в лісі, де багато дичини; стають жертвами отруйних тварин, не знаючи, як надати першу медичну допомогу при укусі.

Важливе значення для життєдіяльності людини в умовах автономного існування мають зовнішнє середовище і клімат. Чинники зовнішнього середовища, що впливають на людину, вельми різноманітні. Це температура і вологість повітря, вітер, сонячна радіація, отруйні змії, хижі тварини та ін.

Для виживання в екстремальних умовах людині необхідно вирішити три найважливіших завдання:

1) зуміти захистити себе від переохолодження або перегріву залежно від місцевості і погодних умов;

2) встановити денну норму витрачання води, а недоторканий запас залишити на крайній випадок. Необхідно також вжити заходів для знаходження джерел води;

3) скласти харчовий раціон і переконатися, що вода є в достатній кількості для споживання і приготування їжі [7, с. 214].

Одним з найважливіших чинників забезпечення безпеки в туризмі є знання основ першої медичної допомоги і комплектації аптечки швидкої допомоги. Неправильна медична допомога може різко погіршити стан потерпілого та спричинити загибель, тоді як відсутність такої «допомоги» зберегла б їм життя.

Отже, не можна непрофесіоналам намагатися надати допомогу сильнодіючими препаратами. Навіть лікар у такій ситуації може неправильно оцінити ситуацію і зробити фатальну помилку. Звідси висновок — потрібно

виключити з арсеналу медикаментів такі сильнодіючі препарати, як лазикс, промедол, морфін, каліпсол, седуксен, реланіум тощо. Використання цих препаратів непрофесіоналами неприйнятно. Як знеболюючі потрібно використовувати ненаркотичні анальгетики: кетарол, вольтарен, баралгін або трамал (вони не пригноблюють дихання). Лазикс можна використовувати тільки при ізольованих черепно-мозкових травмах, або не використовувати взагалі, оскільки при невеликому ушкодженні потерпілий і так виживе, а при обширному — це йому все одно не допоможе, він загине, незалежно від того, чи вводився йому лазикс, чи ні. Врятувати може лише швидке транспортування в нейрохірургічний стаціонар.

Для гарантування безпеки необхідно дотримуватися таких правил:

— при хворобі учасника експедиції не доцільно продовжувати подорож і намагатися його лікувати на маршруті;

— у разі будь-якої серйозної травми, організувати аварійний схід з маршруту;

— у спільне спорядження групи повинна входити добре укомплектована аптечка. При підготовці маршруту слід наперед намітити і вивчити аварійні шляхи сходу з маршруту [7, с. 216].

Орієнтування на місцевості полягає в умінні знайти напрям сторін світу і своє місцезнаходження відносно навколишніх предметів, зокрема елементів рельєфу. Воно відіграє вкрай важливу роль, оскільки, знаходячись у природних умовах, людині доводиться орієнтуватися постійно. Звичайно, для точного визначення сторін горизонту і свого місцезнаходження оптимальним варіантом є наявність топографічних карт і компаса. При їх відсутності в ясну погоду орієнтування в просторі можливе за допомогою сонця, Полярної зірки, місяця. Деякі місцеві ознаки, особливо в похмуру погоду, також можуть полегшити орієнтування.

Визначення сторін горизонту за рельєфом, ґрунтом, вітром і снігом. Вологість ґрунту біля великих каменів, окремих будівель, а також пнів слугує свого роду орієнтиром — влітку фунт більш зволожений з півночі від цих предметів, ніж з півдня.

Південні схили гір і пагорбів, як правило, бувають сухіше північних, менш задерновані і сильніше схильні до процесів розмивання.

Сніг біля скель, великих каменів, пнів, споруд тане швидше з південної сторони, яка сильніше освітлюється променями сонця. У ярах, лощинах, ямах він швидше тане з північної сторони, позаяк на південні краї заглиблень не потрапляють прямі промені сонця, що падають з півдня.

На південних схилах гір і пагорбів утворення проталин відбувається тим швидше, чим більше крутизна схилів. Біля північного узлісся лісу ґрунт звільняється з-під снігу іноді на 10—15 днів пізніше, ніж біля південної. У березні-квітні навколо стволів окремо стоячих дерев, пнів і стовпів у снігу утворюються лунки, витягнуті в південному напрямі. Весною на обернених до сонця схилах під час танення снігу утворюються витягнуті на південь виступи — «шпильки», розділені виїмками, відкрита частина яких обернена на південь.

Визначення сторін горизонту за спорудами. Різні споруди в деяких випадках теж можуть слугувати хорошими орієнтирами. В основному це споруди релігійного культу: церкви, мечеті, синагоги тощо, які відповідно до релігійних канонів будувалися досить суворо орієнтованими за сторонами горизонту.

Вівтарі і каплиці православних церков обернені на схід, а дзвіниці — на захід. Опущений край нижньої щаблини хреста на куполі звернений до півдня, піднятий — на північ.

Вівтарі лютеранських церков обернені тільки на схід, а дзвіниці — на захід. Вівтарі католицьких церков обернені на захід.

Кумирні, пагоди, буддійські монастирі фасадами обернені на південь. Виходи з юрт також обернені на південь [12, с. 277].

Визначення сторін горизонту в лісі. У густому лісі нерідко орієнтуються, піднявшись на високе дерево. За місяцем можна судити про розташування близьких круч або крутих схилів, визначивши подвоєну відстань до них за часом проходження звуку. Якщо відоме розташування річкової системи і в лісі є річки, то за орієнтир можна прийняти їх.

Вийшовши на стежку, потрібно уважно її оглянути. Якщо гілка б'є в обличчя або в груди — зі стежки треба піти: вона звірина і до житла людини не приведе. Заблукавши, найнадійніше повернутися своїми слідами до початкового пункту ходьби і орієнтуватися знову. Якщо цього зробити не можна, то слід вийти до будь-якого лінійного орієнтиру — річки, дороги,

просіки, напрям яких відомий, застосувавши для цієї мети грубо визначений перпендикуляр до вибраного орієнтиру. Визначити напрямок на дорогу можна за звуком автомобілів або потягів, що проходять.

Затримавшись у лісі, корисно знати, що вітер на відстані 100—200 м від узлісся майже не відчувається; влітку в лісі холодніше, ніж в полі, а взимку тепліше; вдень прохолодніше, а вночі тепліше. Ґрунт в лісі промерзає на меншу глибину, ніж в полі. Сніг у густому лісі сходить на 2—3 тижні пізніше, ніж на відкритому місці. Опадів затримується на листяних деревах близько 15%, на сосні — близько 20—25%, на ялині — до 60%, на ялиці — до 80%.

Для орієнтування в просторі значення має і вміння оцінити відстань. Найточніше вона визначається за допомогою підрахунку своїх кроків, за умови знання довжини кроку. Середня довжина двох кроків може бути прийнята рівною 1,5 м.

Визначення часу доби є не менш важливим компонентом орієнтування, ніж визначення місцезнахоження. Звичайно, найнадійніший і точний спосіб визначення часу можливий лише за наявності механічного або електронного годинника. Проте і без них можливе визначення часу в природних умовах. Воно матиме достатньо приблизний характер, але може зіграти свою важливу роль, особливо в умовах автономного існування.

Відносно точно можна визначити час за сонцем, місяцем та сузір'ями. Але це вимагає певних знань зоряного неба. Доступніше визначення часу доби за активністю деяких рослин і птахів. Відомо, що квіти деяких видів рослин розкриваються і закриваються в певні години. Птахи прокидаються також у певні години, про що можна дізнатися за їх співом [7, с. 218].